

מן העת העתיקה ואילך תירגמו יהודים את המקרא לשפות השגורות על פיהם, בארץ ובתפוצות. בחוברת זו דנים המחברים בתרגומי המקרא לשפות שונות: ערבית, ארמית, ארמית חדשה, געז ואיטלקית. בחוברת הבאה נביא מאמרים על תרגומים לפרסית ולספרדית.

■ **יהושע בלאו וסימון הופקינס** סוקרים את תרגומי המקרא הקדומים לערבית. המחברים פונים תחילה לתרגום החשוב ביותר, תרגומו של רב סעדיה גאון, ולענייני מסירתו וכתבו. לאחר מכן נידונים תרגומים שקדמו לתרגום רס"ג, ועיבודים שלו. סקירה של תרגומי הקראים משלימה את התמונה.

פרופסור בלאו הוא פרופסור אמריטוס בחוג לשפה וספרות ערבית באוניברסיטה העברית בירושלים. פרופסור הופקינס מלמד בחוג לשפה וספרות ערבית באוניברסיטה העברית בירושלים. בשנים האחרונות השניים שוקדים על חקר הערבית-היהודית הקדומה.

■ כדי להבין את המקרא, חיברו יהודים גלוסרים, דהיינו רשימות של מילים מקראיות, בליווי תרגומיהן ללשון הדיבור. מאירה פוליאק וששון סומך מפרסמים שני גלוסרים עבריים-ערביים מגניזת קהיר: האחת של מלים קשות ונדירות מבראשית פרקים א' וב', והשנייה של מלים יחידאיות ונדירות מקטעי מקרא שונים ואקראיים בסדרם. הערכים מלווים בדברי באור.

ד"ר פוליאק מלמדת בחוג למקרא באוניברסיטת תל-אביב. פרופסור סומך מלמד בחוג לשפה וספרות ערבית באוניברסיטת תל-אביב.

■ **השרח**, כלומר תרגום מילולי למקרא בלהגים שונים בערבית-יהודית, רווח גם בצפון אפריקה. אהרן ממן בוחן את הייחס בין תרגום רס"ג לבין שרחים שונים בערבית יהודית צפון-אפריקאית, ביניהם זה של רבי יששכר בן-סוסאן. אחר כך נידונים מאפייני השרח ולשונו: ארכאיזמים וקלסיציזמים, המרכיב הדיאלקטי והעברי, ומקום המדרש בשרח.

פרופסור ממן מלמד בחוג ללשון ערבית באוניברסיטה העברית בירושלים.

■ **אהרון יפה** מגולל את סיפורו של תרגום המקרא לערבית בידי המיסיון האמריקאי בלבנון באמצע המאה הי"ט. הוא מתאר את 'חבלי הלידה' של הפרויקט, סוקר את דמותם של האחראים לניהולו, אלי סמית' וקורנליוס ון דייק, ועוקב אחר תהליך הדפסת המוצר המוגמר.

המחבר הוא תלמיד מחקר בחוג לגיאוגרפיה באוניברסיטה העברית בירושלים.

■ **מן המאות הראשונות לספירה ועד סוף האלף הראשון** תורגם המקרא לארמית. רימון כשר דן בזמנם של התרגומים ובמקום צמיחתם, חיבורם ועריכתם. הוא בוחן את

ההקשר החברתי שלהם ואת יחס החכמים לתרגומים ולמתורגמנים. לאחר מכן סוקר המחבר את התרגומים לארמית, תוך בחינת מאפייניהם. פרופסור כשר מלמד במחלקה לתנ"ך באוניברסיטת בראילן.

■ ארמית חדשה יהודית היתה שפת הדיבור של יהודי כורדיסתאן, ואליה תירגמו את החומשים. בעקבות סיומה בשנת תשנ"ה של הדפסת תרגום החומשים, בא יונה צבר לסכם את הקווים האופייניים של התרגום כולו. התרגום מוגדר במאמר כמילולי בעיקרו, ונידונות הסטיות ממגמה זו. בסוף דבריו דן המחבר ביסודות העבריים שבתרגומים. פרופסור צבר מלמד באוניברסיטת קליפורניה, לוס אנג'לס (UCLA).

■ שאלת הרקע לתרגום המקרא חשובה וגם מסובכת במיוחד לגבי תרגום המקרא לגעז, שפת אתיופיה, שכן שפה זו היתה לשונם של נוצרים ויהודים כאחד. על רקע בעיה זו בזהותו הדתית של המתרגם מבררים סטיבן קפלן ומליי מולוגטא את זמן התרגום ונסיבותיו, הנוסח שעליו הושתת, דת המתרגם והמסורות הפרשניות ששימשו אותו. פרופסור קפלן הוא ראש המכון ללימודי אסיה ואפריקה באוניברסיטה העברית בירושלים. גב' מולוגטא היא תלמידת מחקר באוניברסיטה העברית בירושלים, המתמחה בחקר שפות שמיות עתיקות.

■ בתקופת הרנסנס רבו ההומניסטים הנוצריים באיטליה שתהו אחר 'האמת העברית' בהבנת המקרא, וכך נולדו תרגומים חדשים לאיטלקית. לואיזה פרטי קואומו משווה בין תרגומי ההומניסטים של שיר השירים לבין תרגומים לאיטלקית שנעשו בידי יהודים. דיונה חושף את המקום הבולט שתפסה הפרשנות היהודית בתרגומי ההומניסטים, בפרט בפרשנות 'הפשט' של רש"י והדורכים בעקבותיו. פרופסור קואומו מלמדת בחוג לשפה וספרות איטלקית באוניברסיטה העברית בירושלים.

עיונים וביקורות

תרגום ערבייהודי מימי הביניים לנביאים אחרונים / אליעזר שלוסברג על ספרו של יצחק אבישור.

מילון חדש בארמית חדשה / יפה ישראלי על מילונו של מרדכי יונה.